

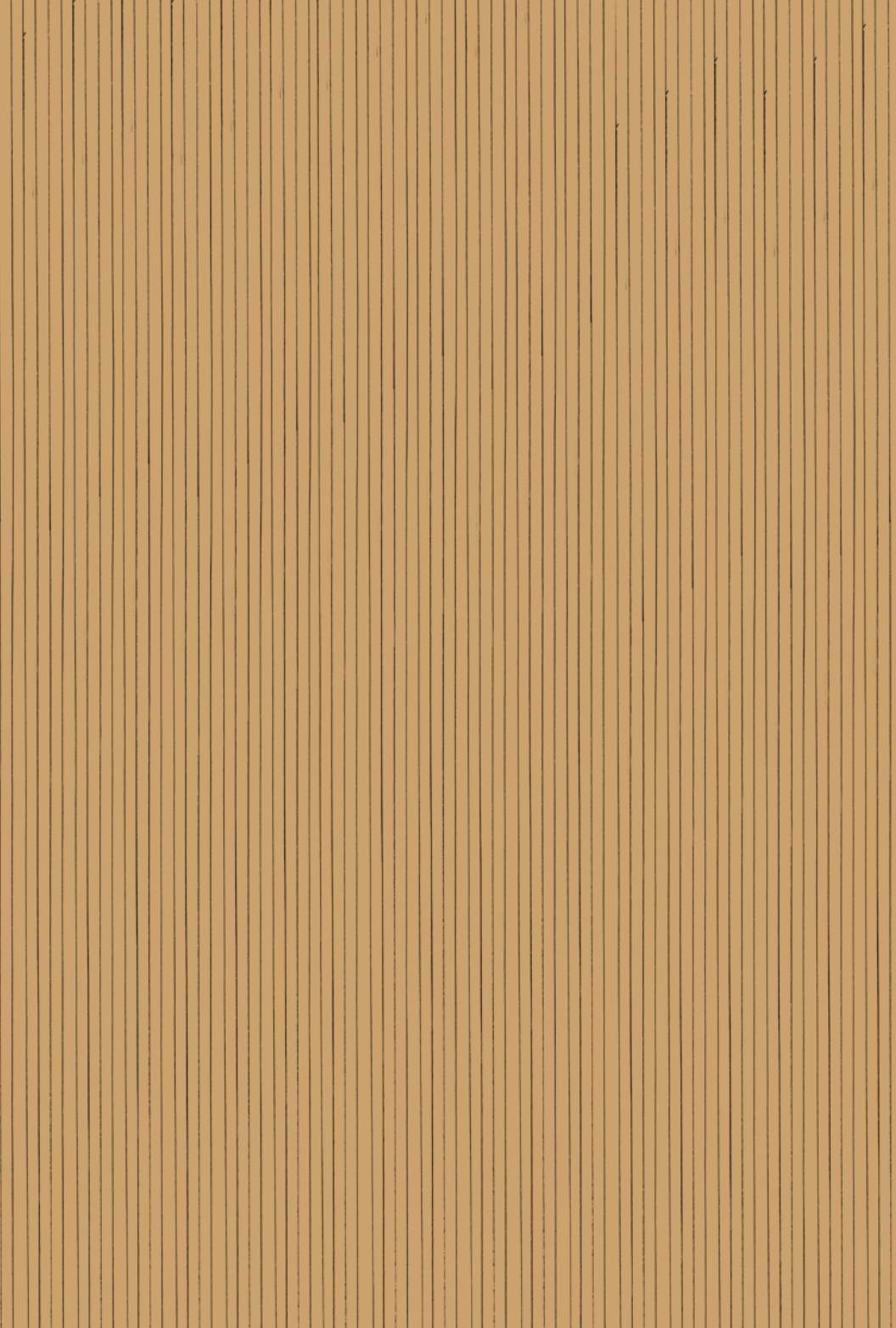
PRŮVODCE OBEZŘETNÉHO

*Sarah
Brooksová*

CESTOVATELE PUSTINAMI

HOST

PRŮVODCE OBEZŘETNÉHO

*Sarah
Brooksová*

CESTOVATELE PUSTINAMI

BRNO
2025

Přeložila Jitka Jeníková

Automatizovaná analýza textů nebo dat
ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU
je bez souhlasu nositele práv zakázána.

The Cautious Traveller's Guide to the Wastelands
Copyright © Sarah Brooks 2024
Published by arrangement with Rachel Mills Literary Ltd.
Cover design © Steve Marking/OrionBooks
Cover illustration © Rohan Eason
Endpapers and interior illustrations © Emily Faccini
Translation © Jitka Jeníková, 2025
Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2025
(elektronické vydání)
ISBN 978-80-275-2738-0 (PDF)
ISBN 978-80-275-2739-7 (ePUB)
ISBN 978-80-275-2740-3 (MobiPocket)

Mé rodině

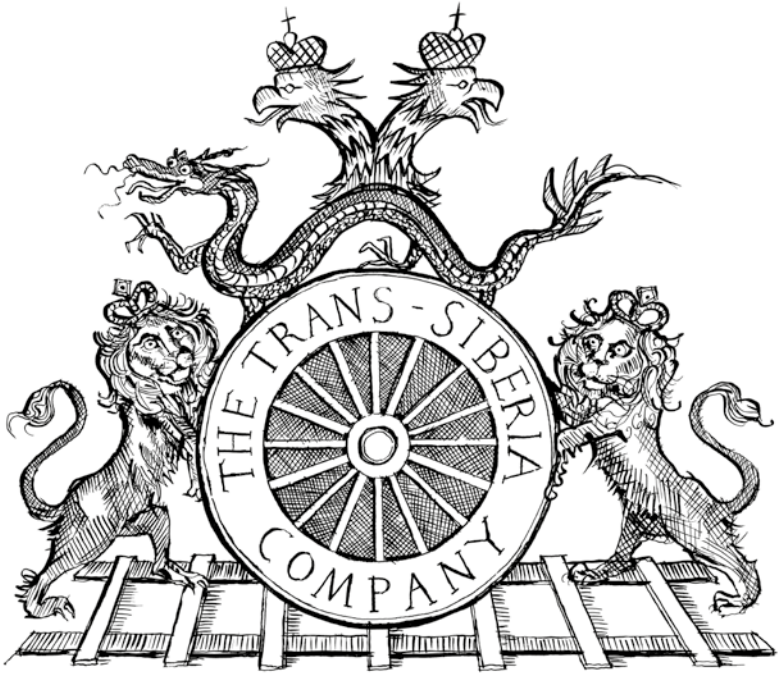
Vlak sám je zázrak své doby, pomník vynalézavosti člověka a jeho neutuchající touhy po ovládnutí země. Dvacet vagonů vysokých jako mohutné brány katedrál svatého Andreje s pozorovatelnami na obou koncích; obrněná pevnost brázdící velkou železnou cestu, jež je sama o sobě jedním z nových divů světa, úžasné dílo inženýrů, kteří nám umožňují opět překonávat sotva představitelné vzdálenosti. Transsibiřská společnost uspěla tam, kde tolik jiných selhalo. Pustila se do projektu tak nebezpečného, že i největší inženýři pevniny přísahali, že jej není možné uskutečnit: překonat zem, která se od konce posledního století obrací proti svým obyvatelům. Čelit podivnosti, pro kterou se nám nedostává slov; vybudovat železnici, jež nás přes tyto riskantní kilometry přenese.

Obezřetný cestovatel se může zarazit při samotné zmínce o Velkých sibiřských pustinách, o onom rozlehlém, nevlídném prostoru a vyprávěních odporujících našemu smyslu pro vše, co je slušné, lidské a dobré. Skromným cílem autora je však vzít cestovatele za ruku a dělat mu na jeho cestě společnost. A pokud se bude zdát, že váhám, pak vězte, že i já mám od přírody sklon k opatrnosti a mnohokrát mi během cesty hrozilo, že mě hrůzy tam venku přemohou, když se rozum chvěl tváří v tvář nerozumu.

Kdysi jsem byl zbožný muž plný jistot. Tato kniha musí posloužit jako důkaz toho, co jsem cestou ztratil, a jako průvodce pro ty, kdo mě budou následovat v naději, že pak lépe snesou podivné dny na cestě a za těžkých nocí budou o něco klidněji spát.

*Z Průvodce obezřetného cestovatele
Pustinami od Valentina Rostova
(Nakladatelství Mirsky, Moskva,
1880), Předmluva, strana 1*

DEN 1.-2.

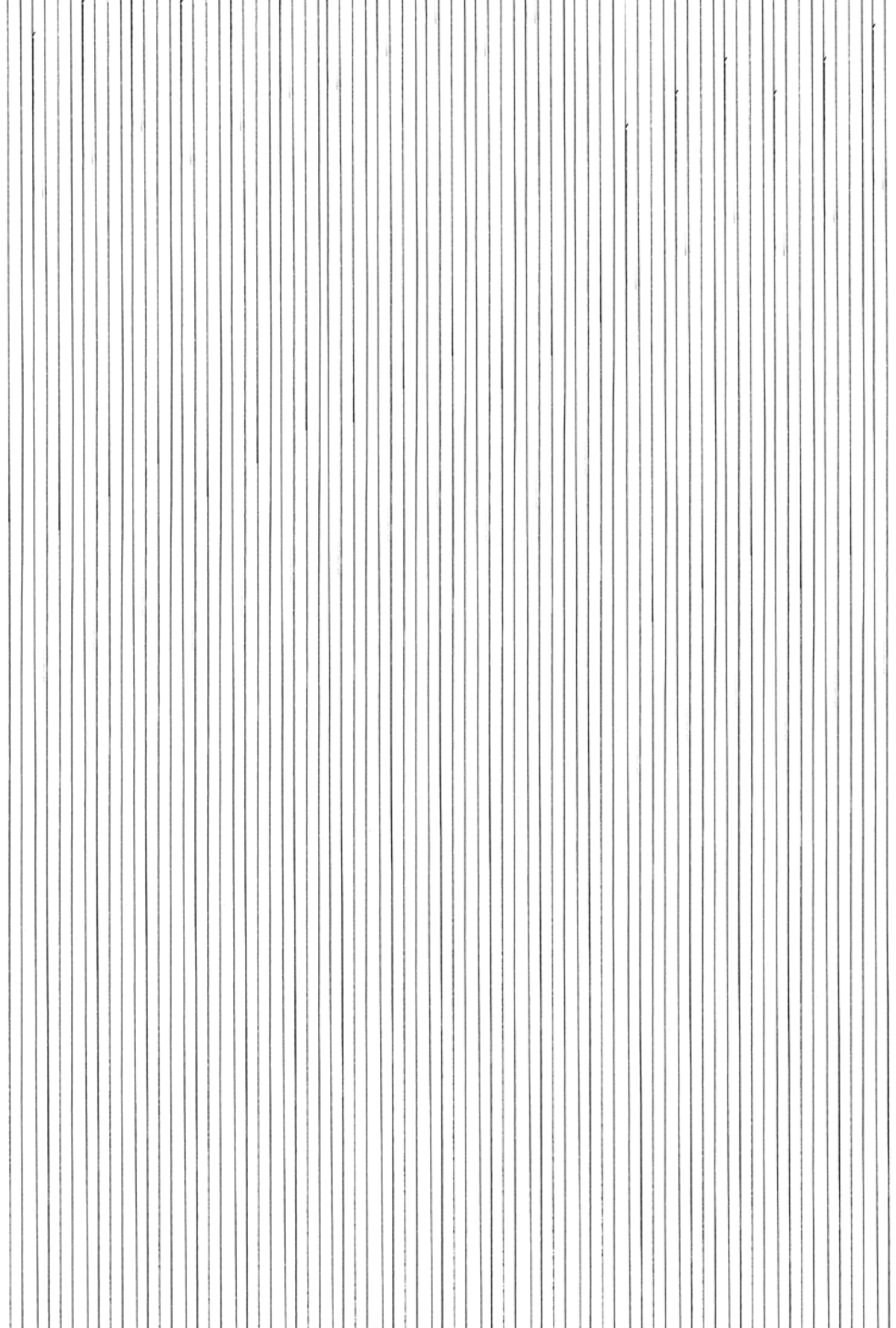

ČÁST
PRVNÍ

*R*ozhodl jsem se vydat na cestu v Pekingu v den prvního výročí otevření železnice. Od Moskvy nás dělí šest a půl tisíce kilometrů. Společnost slibuje, že cesta potrvá patnáct dní, což je neobyčejně krátká doba v porovnání s mnoha týdny, jež putování přes kontinent dosud zabíralo. Sám zrod vlaku trval pochopitelně velmi dlouho. Transsibiřská společnost navrhla výstavbu železnice v padesátých letech devatenáctého století, padesát let poté, co byly zaznamenány první změny, a dvacet let po výstavbě Zdi a odříznutí Pustin (jak se v té době již nazývaly). Padlo rozhodnutí, že se koleje budou pokládat zároveň z Číny i Ruska ze speciálních vlaků, které zkonstruují tak, aby stavba mohla pokračovat, aniž by dělníky vystavili venku číhajícímu nebezpečí. Mnozí o tomto obrovském riskantním podniku Společnosti pochybovali a kritizovali její přílišné sebevědomí. A přesto, ač to znamenalo dvě desetiletí práce stovek mužů, Transsibiřská společnost nakonec uspěla, dostala se přes Pustiny a železným vlákem spojila světadíly.

*Průvodce obezřetného cestovatele
Pustinami, strana 2*

LHÁŘKA

Peking, 1899

Na nástupišti stojí žena s vypůjčeným jménem. V očích má páru a na rtech pachutí oleje. Pronikavé, zoufalé pískání vlaku přejde ve vzlykot opodál stojící mladé dívky a vyvolávání prodavačů cetek vnucujících aušusové ochranné amulety proti pustinové nemoci. Žena se přinutí vzhlednout a zadívat se na něj, na vlak, jenž se nad ní tyčí a syčí, hučí a vyčkává, rozvibrovaný potlačovanou silou. Jak jen je obrovský, jak nesmiřitelně bytelný, třikrát širší než kočár tažený koňmi. Nádraží vedle něj působí chatrně jako dětská hračka.

Soustředí se na svůj dech a na to, aby vyhnala z hlavy všechny ostatní myšlenky. Nádech, výdech. Posledních šest měsíců to celé dny trénovala, sedávala doma u okna a sledovala kapsáře a prodavače na ulici pod sebou, nechávala se tím vším zaplavit a mysl mívala průzračnou jako vodu. Drží se obrazu pomalu tekoucí šedivé řeky. Kéž by se jí mohla prostě nechat odnést do bezpečí.

„Marija Petrovna?“

V ten okamžik si uvědomí, že je to ona, na koho nosič mluví, a s trhnutím se k němu otočí. „Ano! Ano.“ Ve snaze zamaskovat zmatek zní příliš hlasitě. Neznámé slabiky jejího nového jména ji příliš překvapily.

„Vaše kupé je připraveno a zavazadlo čeká uvnitř.“ Na čele jí perlí pot a zanechává na límečku vlhký, tmavší pruh.

„Děkuji.“ Potěší ji, když uslyší, že se jí netřese hlas. Marija Petrovna je nebojácná. Novorozená. Může jít jen vpřed, následovat nosiče, kterého pohltní pára, jíž místy prosvítá zelená barva a zlatem vyvedené nápisy v angličtině, ruštině a čínštině. *Transsibiřský expres. Peking—Moskva; Moskva—Peking.* Poslední měsíce museli strávit natíráním a leštěním. Všechno jen září.

„A jsme tu.“ Nosič se k ní otočí, otře si obočí a na tváři mu zůstane tmavá, olejnatá šmouha. Marija si je nepříjemně vědoma vlastního oblečení, rozdírá jí kůži, do černého hedvábí se vpíjí slunce. Blůza se jí sápe po krku a sukně zařezává do pasu. Na to, aby si dělala starosti se vzhledem, ale nemá čas, protože jí nosič škrobeně podává ruku a ona šplhá po vysokých stupíncích do vlaku. Její ruku přebere jiný uklánějící se muž v uniformě, vedou ji chodbičkou vystlanou vysokým kobercem. Je ve vlaku a teď už je pozdě vycouvat.

Před sebou má muže s vousy a brýlemi se zlatými obroučkami, který se vyklání z okna. „Kde je přednosta stanice?“ vykřikuje anglicky hlasem, jenž si dokáže prorazit cestu mezi všemi ostatními. „Pozor na ty krabice! Ach, omlouvám se.“ Přitiskne se na okno a pokusí se blížící se Marije uklonit na pozdrav. Ona se omezí na lehký úsměv a pokývnutí a nechá ho pokračovat v komandování. Nestojí o zdvořilostní konverzaci ani o zvědavé, hodnotící pohledy mužů, kteří si všimli jejích smutečných šatů a zaznamenali, že cestuje sama. Jen ať si všímají. Netouží po ničem jiném než po samotě svého kupé, chce za sebou zavřít dveře, zatáhnout závěsy a vychutnat si ticho.

Jenže to nemůže, ještě ne.

„Přestaňte s tím povykem. Jsem naprosto schopná se o sebe postarat sama.“ Z opačného konce vagonu se k ní blíží starší dáma v tmavomodrém hedvábí, se služebnou v patách. „Jsme skutečně v první třídě?“ Sjede pohledem nejprve Mariju a poté dveře kupé vedle ní. „Přesvědčili mě, že tento vlak je to nejlepší, co existuje. Popravdě mi to tak zatím nepřipadá...“

Při zvuku známé melodie petrohradské smetánky, tisíce kilometrů daleko od širokých ulic a vysokých domů města, se Marije bolestně zasteskne po domově.

„Vaše kupé, madam,“ ozve se stevard, ukloní se Marije, ale nervózně přitom sleduje starší dámu, která vyzvídá: „Cestujete sama?“ a ohání se přitom po služebné, jež se jí pokouší přehodit přes ramena další šál.

Marija vidí v jejím pohledu směs lítosti a výčitek a zčervená.

„Má služebná mě nemůže doprovodit. Cesta by představovala příliš velký nápor na její nervy.“

„Je dobře, že my máme nervy z jiného těsta. Moji zbabělí synovci se mě celé měsíce pokoušeli odradit od této cesty historkami o všech možných hrůzách, které nás mohou potkat. Podle mě se jim ale podařilo vyděsit jen sebe.“ Nečekaně se na Mariju usměje a poplácá ji po ruce. „Tak a kdepak mám kupé? Jestli se tady Veře nepodaří mě velice rychle nacpat do křesla s šálkem čaje v ruce, neručím za ni.“

„Tudy, paní hraběnko.“ Stevard se ukloní o poznání hlouběji a teatrálně pokyne rukou. Služebná — Vera — otevře dveře nataženou paží, jako kdyby se bála, jaké hrůzy na ni uvnitř čekají.

„Tak to jsme sousedky,“ prohlásí hraběnka.

Marija se jí ukloní.

„To bychom si tu mohli odpustit. Já jsem Anna Michajlovna Sorokina. A vám budu říkat...?“

Další zajíknutí, zavravorání, jako kdyby minula přehlédnutý schod. Nezdá se však, že by si toho hraběnka všimla. „Jmenuji se Marija Petrovna Markova,“ představí se.

„Tak tedy, Marijo Petrovno, těším se, až se lépe poznáme. Měly bychom na to mít, koneckonců, spoustu času.“ S tím se nechá hraběnka uvést do kupé svou malou služebnou, která si Mariju prohlíží zpod přivřených víček.

„Budete potřebovat mou pomoc?“ Stevard si olízne rty a polkne. *Má strach*, pomyslí si Marija a z nějakého důvodu jí to dodá odvalu.

„Ne,“ odpoví rozhodněji, než čekala. „Ne, nepotřebuji pomoc.“

Zavazadla má pečlivě narovnaná na polici nad lůžkem, které je přes den složené a slouží jako pohovka vystlaná načechranými polštářky. Všechno vypadá nově. Společnost to muselo stát spoustu peněz; zlatým vyšíváním na polštářích, jasnou mosazí na stěnách a temně modrým kobercem, po němž Marija šlape, dává jasně najevo svou sebejistotu. Všude kolem nachází nápisy Transsibiřská společnost: ovíjejí se kolem vázy a lustrů a plasticky vystupují z šálků a podšálků vyrovaných na stolku u okna. Příruční zavazadlo má na křesle vedle sebe. Okno rámuje žaluzie a modré sametové závěsy. Na opačné straně skla se táhnou dvě tlusté kovové tyče. Na okamžik se na ně zadívá a potom zamíří ke stěně z leštěného mahagonu, do níž jsou zasazené dvoje dveře. Za jedněmi se nachází skříň, do které už neviditelné ruce vybalily a rozvěsily její šaty a šály. Za dalšími je skříňka s mohutným porcelánovým umyvadlem, zářícími stříbrnými kohoutky, poličkou s kartáčkem a malými kelímky s krémy z Paříže. Nad tím vším visí zrcadlo ve stříbrném rámu.

Jako malou ji fascinovalo staré zrcadlo v pozlaceném rámu, jež měla matka v ložnici. Připadalo jí, že ve stříbrem

zastřeném odrazu vypadá jako duch vynořující se z podsvětí nebo připlouvající z hloubi jezera. At jí napadlo cokoli, tu představu, že je někdo jiný, si vychutnávala, dokud ji matka nezavolala dolů na čaj s babičkou nebo ji otec nezačal zkoušet z počítání z paměti. Myslela si, že si bude s tím, jak poroste, jistější sama sebou a tím, čím chce být. Co teď ale chce tato nová Marija?

Zavře skříňku, nechce se dívat. Z příručního zavazadla vyndá ohmatanou knihu s potrhaným přebalem a stránkami pomačkanými častým listováním. Zná každé slovo, dokázala by z paměti překreslit každou ilustraci, v její fyzické přítomnosti však nachází jistou útěchu. Slavný *Průvodce Pustinami* Valentina Rostova patřil jejímu otci a ona jej potají čítávala a snila o vlaku, světě za jeho okny a o sobě na jeho palubě. Takhle to však být nemělo. Neměla tu být sama. Náhle ji zaplaví bodavá osamělost. Vlak se ještě ani nerozjel a ona se už stihla neřídít první Rostovovou radou: *A hlavně: nikdy se na tuto cestu nevydávejte, jestliže si nejste jistí svou rozvahou.*

Nosiči a stevardi na nástupišti popohánějí poslední opozdilce a pobízejí plačící příbuzné, aby zamířili k branám. Mechanici s tvářemi zamazanými od oleje rázují odhodlaně podél vlaku. Ztrápeně vyhlízející přednosta stanice zadržuje houf mužů s notesy. Najednou se zableskne a ona spatří muže vynořujícího se zpod černé látky za fotoaparátem. Zítرا ráno se tohle všechno objeví v novinách: z cesty se stal příběh ještě dřív, než vůbec začala.

Série kovových ran ohlásí zabouchávající se dveře a padající železné tyče mříží. Marija se soustředí na dýchání: nádech, výdech, nádech, výdech. *Nic z toho, co je venku, se nemůže dostat dovnitř, nic z toho, co je uvnitř, nám nemůže ublížit.* Nástupiště se vyprázdnilo a zůstává na něm už jen malá postava přednosta stanice. Sleduje ho, jak zvedá praporek a vzhlíží

k nádražním hodinám. Tváře za branami vedoucími na peron upírají pohledy na tváře za mřížemi oken vlaku. Někdo pláče. V hlavě jí vytanou Rostovova slova: *Říká se, že každý cestovatel Pustinami musí zaplatit jistou cenu. Cenu mnohokrát přesahující hodnotu jízdenky.*

Rostov zaplatil svou vírou. A někteří se domnívají, že i životem. Jeho *Průvodce obezřetného cestovatele* jej proslavily napříč Evropou. Naváděl v nich poutníky do těch nejhygieničtěších restaurací, nejzajímavějších muzeí a na nejčistší pláže. Zmiňoval se o nejlepších kostelích a vypočítával jejich oltářní obrazy a fresky, mučedníky a svaté, aby cestovatel putující kontinentem, bez ohledu na to, kde se právě ocitl, vždycky věděl, že Bůh putuje s ním. Jeho poslední kniha ale prováděla zemí, kterou bylo možné spatřit jen zpoza skla. V Pustinách Velké Sibiře nezůstaly žádné kostely, žádné galerie, fontány nebo umění ve veřejném prostoru, jež by vyprávěly známé příběhy.

Na nástupišti se okamžik ticha protahuje více, než by měl. Pak se praporek snese a Transsibiřský expres se dá do pohybu v táhlé kakofonii páry, vrzání a skřípání kol. Vlak se pomalu odlepuje od peronu, fotoaparát se znovu zableskne a na okamžik se oblaka páry naplní světlem.

Marija ustoupí. Nečekaný jas ji nutí mrkat a vlak vyjíždí z pekingského nádraží vstříc prostoru plnému nejistot.

DÍTĚ VLAKU

Je lepší být v pohybu. Tak to lidé vlaku říkají. Je lepší mít pod sebou koleje a ukolébávající kola a v dálce před sebou obzor. A hlavně mít to čekání v den odjezdu za sebou. A že bylo tentokrát dlouhé. Deset měsíců vynucené nehybnosti: z toho by zešílela i nejkliďnější mysl. Šestnáctiletá Wej-Wej Čang stojí u okýnka v předsínce vedoucí do služební části vlaku. Do vagonů nejbližze strojovně — ubytování posádky, zahradního vagonu a ke skladům — nemají cestující přístup, tady pobíhají jenom nosiči a stevardi, kteří jsou příliš zaměstnaní na to, aby jí věnovali pozornost. Sleduje, jak pevné, kamenné nádražní budovy mizejí v dálce. Vysoké zdi obklopují koleje, podél kterých uhánějí na jistých nohou skupiny malých dětí s tvářemi schovanými za maskami příšer se žlutými rohy a baňatými tvářemi. Mávají a tančí v rituálu na rozloučenou nebo je možná varují anebo se prostě jen baví. Na opačné straně zdí se budou podél uliček a ulic zabouchávat okenice, voda vařící se na sporácích skončí vylitá a špinavá a budou se ozývat mumlaná dvojverší zahánějící zlé sny. Město bude poslouchat, a teprve až neuslyší zvuk kolejí a pískání vlaku, vydechne a půjde si po svém, spokojené, že může myslet na něco jiného než na noční můry potulující se po severu.

Wej-wej začichá. Jak jí jen chyběly tyhle štiplavé pachy, vrzání mechaniky vlaku, stará známá hrůza a vzrušení, hluk tak trvalý, že jej do chvíle, než utichne, nevnímá. Jak jen

v posledních měsících toužila po pohybu a rychlosti; dožadovala se jich stejně, jako se muž s krhavýma očima ve třetí třídě dožaduje alkoholu, vysrkává poslední kapičky z plechovky a zuří při zjištění, že už nic nezbylo.

Teď, když se dali znovu do pohybu, vibruje vzduch napětím. Wej-wej slyší, jak si posádka šeptá. *Příliš brzy*. Vlak vyrazil znovu na cestu příliš brzy, proč nepočkali do zimy, kdy mohou bezpečněji projet sněhem, kdy zem uspává chlad a nebezpečí se nemůže schovat mezi stromy? V létě je země vzhůru a má hlad. Je příliš brzy riskovat.

Pro ni však ne. Jenomže ona je do rizika bezhlavě zamilovaná. Tak to alespoň vždycky říká Alexej.

„A kdo v tomhle vlaku není?“ odpovídá mu a on musí uznat, že to je pravda, že je, všechny do posledního, už napůl připravila o rozum pustinová nemoc spolu s touhou a strachem, které by sotva dokázali popsat, ale které je do Transsibiřské společnosti přivábily. To oni slýchají Pustiny v bezpečí svých měst a domovů a nedokážou odolat volání velkého vlaku. Přicházejí se představit do kanceláří londýnské centrály velkolepé Společnosti nebo na ulici Paj-jün nebo Velikaja, klepou na slavné dřevem obložené dveře a postávají před vážnými šedovlasými muži, kteří si je měří přísnými pohledy a chtějí vědět, proč by o nich měli vůbec uvažovat. Většinu pošlou pryč. Hrstka vyvolených absolvuje testy a pozorování s cílem odhalit případnou náchylnost ke krajině, která narušuje mysl a nutí muže vrhat se proti oknům vlaku a do krve drásat dveře v zoufalé snaze dostat se ven. Jestliže se podobný sklon neprojeví, dostanou temně modrou uniformu Transsibiřského expresu, smlouvu, příručku a bibli, na niž přísahají svou věrnost královně. Od té chvíle se stávají součástí posádky, součástí Společnosti, jež se táhne přes polovinu světa.

Wej-wej je ale jiná. Wej-wej je dítě vlaku. Nenarodila se ani tady ani tam, nezářila nad ní žádná císařská hvězda, s řevem přišla na svět ve chvíli, kdy jej její matka opustila, v samém středu Pustin, na podlaze lůžkového vozu třetí třídy, v noci, kdy světélkování proměnilo tvory plání v duchy. Zabalili ji do prostěradel s logem Společnosti a putovala mezi nosiči a kuchaři a kojnou, kterou našli ve trojce mezi cestujícími. Když se o týden později vlak zastavil u Ruské zdi, rozkřičela se, protože do té chvíle znala jen pohyb a hluk. Moskevští představitelé Společnosti netušili, co s ní mají dělat, protože s nečekaným sirotkem se setkali poprvé. (Její matka své těhotenství skrývala a spolucestujícím tvrdila, že je na světě v podstatě sama.) A protože Společnost podobnou mateřskou nedbalost neschvalovala, rozhodli se její zaměstnanci, že nejlepší bude poslat dítě příštím vlakem zpátky do Pekingu a předat jej do schopných rukou čínského státu.

A tak ji chovala, krmila a přebalovala kojná a jakýkoliv člen posádky, který měl v tu chvíli zrovna volné ruce. Když vlak dorazil do Pekingu a vlakvedoucí si pro ni přišla, aby ji předala úřadům, topiči prohlásili, že jim přinesla štěstí a že uhlí hořelo na této cestě jasněji; kuchtíci tvrdili, že se máslo poprvé vyvedlo tak akorát a díky tomu cestující z první třídy pochválil kuchaře, což se nikdy předtím nestalo. Noční nosiči se nechali slyšet, že je těší její společnost a že se vši vážností poslouchala jejich oplzlé historky a v podstatě ani jednou nespokojeně nekvíkla. Vlakvedoucí proto (alespoň podle verze, kterou Wej-wej vyprávěli) řekla: „Když si odpracuje svoje, může zůstat. V tomhle vlaku se ale žádné náhradní díly nepovezou. Musí být stejně užitečná jako my všichni.“

Nejprve sloužila jako talisman. Spala v teple kuchyně nebo odpočívala na pytlích v zavazadlovém vagonu a někdy přímo u topeniště, kde, jak topiči později vykládali, se vši

vážností sledovala žhnoucí uhlíky, jako kdyby už tehdy chápala, jak důležitou roli v jejím bezpečí hrají. Později nosila vzkazy z jednoho konce vlaku na druhý a v šesti letech z ní byla stoprocentní vlaková krysa, dítě všech a nikoho. Nikoho, jen vlaku samého.

„Poflakuješ se, Čang?“

A tady ho máme: Alexej, který je jen o pár let starší než ona, ale už stihl povýšit na prvního strojníka, si to vykračuje chodbičkou s typickým nádražáckým držením těla. Má vyhrnuté rukávy a dává na odív potetovaná předloktí: složité, blahopřejné vzory, jimiž se strojníci odměňují po každé cestě. Jsou známkami bratrství (Wej-wej nikdy neviděla žádnou strojnici) a paměti. Muži se občas dotýkají paží, když vyprávějí o minulých cestách, o prasklých klikách a sotva držících hřídelích. Ozubená kola se jim na kůži změnila v abstraktní vzory, ve způsob, jak nezapomenout. Wej-wej se snaží zahlédnout nový vzor, který by zachycoval poslední cestu, Alexej si však všimne, že se dívá, a sroluje si rukávy.

V posledních týdnech ho téměř neviděla, byť byli všichni během příprav na odjezd ubytovaní ve vlaku přistaveném na nádraží. Strojníci, stevardi, nosiči a kuchaři, strojvůdci a topiči, bezpočet součástí mechanismu vlaku, jenž začínal znovu pozvolna nabírat rychlost. O něco zrezivější a pomalejší než předtím; něco v dřív tak známé rutíně dře, je tu cítit jakési váhání, jako kdyby se všichni báli pohybovat příliš rychle pro případ, že by se snad něco rozbilo. Párkrát Alexeje zahlédla, ale pokaždé byl v pohybu, po dlouhých měsících nečinnosti plný neklidné energie.

„První kontrola?“ zeptá se, aby vyplnila ticho. Mrkne na hodiny na zdi. Dvě minuty do celé.

„První kontrola,“ přitaká. Dny strojníků vyplňují kontroly a zkoušky, nesmiřitelný harmonogram, jenž dohlíží na

každý centimetr složitého mechanismu vlaku, důkaz bezpečnostních opatření, na něž je Společnost nejpysnější. „Zdvojnásobili je... Nebudeme mít ani chvíli klidu.“

Mluvili parovodštinou, jazykem vlaku, směsicí ruštiny, čínštiny a angličtiny, jež se zrodila mezi chlapy stavějícími koleje a která Společnosti, trvající na používání angličtiny, vůbec nevoní.

„Člověk by si myslel, že vám nevěří,“ prohodí Wej-wej bez přemýšlení a všimne si, jak mu potemněla tvář. „Nemyslela jsem to —“

„To je jedno,“ odmávne to Alexej a Wej-Wej ucítí bodnutí lítosti nad ztracenou lehkostí. Další z věcí, o které je poslední cesta připravila.

„Buď opatrná, Čang.“ Vypadá, jako kdyby chtěl říct víc, ale hodiny začnou odbíjet celou a on je příliš velký nádražák, než aby to ignoroval. „Prostě buď opatrná,“ zopakuje a ona se naježí, protože Alexej naznačuje, že není.

Vyrazí opačným směrem k ubikacím posádky, kde se obvykle zdržují ti, kteří nemají zrovna službu; hrají kostky, leží na palandách nebo se v kantýně cpou rýží a polévkou. Panuje tu stejný ruch a chaos jako ve zbytku vlaku, na úplném konci vagonu je ale ve stěně zasazený malý oltář s ikonou svatě Matyldy a soškou Jüana Guana. Svěťice a bůh mají dohlížet na cestující a na železničáře, kteří, ač věří v mechaniku, kola, ozubené převody a v olej, si zároveň říkají, že ničemu neublíží věnovat trochu zdvořilého uznání posvátnu, jen tak, pro každý případ. Koneckonců, kdo z nich v Pustinách neviděl méně uvěřitelné věci než tyto dvě bytosti, o nichž se kdysi prohlašovalo, že dokážou zázraky? Wej-wej před časem zahlédla jednoho ze stevardů, jak sklání hlavu a pak cosi pokradmu umísťuje na oltář. Pomalu se narovnal, a než vyrazil

pryč, rozhlédl se, jako kdyby se bál, že ho někdo sleduje, se-
pjál dlaně a ještě jednou se uklonil.

Když odešel, podívala se zblízka, co tam nechal. V dopa-
dajícím světle se cosi modrozeleně zalesklo: malý, dokonale
kulatý skleněný korálek.

PŘÍRODOVĚDEC

Z posledního okna v pozorovacím voze sleduje muž ptáky. Řev řítícího se vlaku vyplaší straku modrou — *Cyanopica cyanus* —, vystřelí z větví vrby a dlouhá pera na ocase jí v odpoledním slunci hrají duhovými barvami. Když se Henry Grey dívá na živého tvora, vidí systém vzájemně propojených cév v obrazci nezměrné dovednosti. Chce se dostat blíž, touží se dotknout každé napjaté šlachy a záškubu svalu, cítit pod prsty tep života. V duchu prochází chodbami obrovské skleněné budovy, v níž je každá místnost naplněná úžasnou výstavou ukrytou za dalším sklem, vnímá pohledy, jež se k němu stácejí. Čekají, až odhalí jejich tajemství. Cítí jejich naléhavost. Vždycky ji cítil. Příroda na něj čeká, vyzývá ho. Když stočí zrak k nebi, píše na něm každý pták slova, jimž Grey touží rozumět. Zem pod jeho nohama je tučná příslibem.

Bodne ho v břiše, zašklebí se a zašátrá v kapse po lahvičce s prášky, jež mu připravili v nemocnici pro cizince. Řekli mu, že je to vřed. Neměl by se příliš namáhat. „Doporučujeme se nepřepínat ani fyzicky, ani psychicky,“ radil mu lékař, malý Ital, který se choval stejně jako všichni cizinci, se kterými se Grey v Pekingu potkal. Měli sklon mluvit příliš nahlas a příliš rychle, jako kdyby byli myšlenkami neustále někde jinde. Polkne prášek a posadí se na jednu z pohovek probíhajících prostředkem vagonu, na něž se mohou cestující usadit a velkými okny ze tří stran lemujícími pozorovací vůz, poslední

v soupravě, obdivovat výhled. Dokonce i střecha je prosklená, být stejně jako okna i ji křížují železné mříže. Grey sleduje, jak za sebou nechávají nízké, zdobné budovy hlavního města; zvonice a taškové střechy halí pára. Peking mu připadal hlučný a únavný, přehnaně spokojený sám se sebou a příliš dychtivý vyprázdnit kapsy nevinného muže.

„Patnáct dní,“ pomyslí si. Za patnáct dní dorazí do Moskvy a na Velkou výstavu, konečně bude mít možnost se očistit. Žaludek se mu znovu stáhne, tentokrát je to však prudkou, takřka slastnou bolestí z očekávání. Stejnou bolest pocítuje, kdy se ocitne na prahu objevu, když mu nějaká myšlenka tančí mučivě těsně mimo dosah vědomí nebo když pod kamenem nebo v proudu potoka objeví nového, úchvatného tvora, jehož význam je mu prozatím utajen.

Náhlý výbuch smíchu jej vytrhne ze zasnění, do vagonu vchází mladá dvojice, povídají si francouzsky. Muž v něm vzbuzuje jen mírně nepříjemný pocit pramenící z přemíry vlasů a zubů, dáma se však vyznačuje jistou bledou, delikátní krásou. Škrobeně jim pokývne a obrátí se zpět k oknu. Společnost spolucestujících jej znepokojuje a ani v nejmenším si nepřeje navazovat nové známosti. Na svých cestách podobných lidí poznal spoustu, v hotelích a zájezdních hostincích, v nichž se hovoří evropskými jazyky a jídlo — byť jen slabou náhražku pořádné výživy — je možné konzumovat známými nástroji. Přetrpěl příliš mnoho únavných večerů udiven tím, jak dlouho tito lidé dokážou mluvit a sdělit přitom tak málo. Mohli se nacházet v nejúchvatnějších horách nebo městech, a přesto jim obzory končily těsně za zdmi jejich panství.

Grey si vezme další prášek a sklouzne pohledem k lahvičce, která mu připadá o poznání lehčí, než by měla být. Měl využít příležitosti a pořídit si jich víc, jenže po měsících nečinnosti poslední týdný spolkl vír výzkumu a příprav.

Grey se do Číny dostal dlouhou, nebezpečnou cestou: plavil se kolem Mysu, zdoluhavě putoval přes Indii a hranice překročil na jihu. Po té ostudě v Londýně (neměl by na to myslet, stačí pouhá zmínka a hned ho rozbolí žaludek) měl značně omezené prostředky. Alespoň že mu zůstal zisk z knihy, a jestli uspěje, nebude si už muset s penězi nikdy dělat starosti. Strávil osm měsíců na cestě, než se dostal ke vzorkům, jež potřeboval, pak ale přišla katastrofa: celou sbírku živých exemplářů a většinu jeho majetku spláchla po nezvykle silných deštích povodeň v Jün-nanu. Do Pekingu dorazil s téměř vyčerpanými finančními zdroji a ze svých cest mohl předvést jen pár vitrínek s hmyzem připíchnutým na kusu filcu, několik vylišovaných travin a květin a své nákre- sy. A jako poslední nestoudnost přišla zpráva, že je provoz Transsibiřského expresu pozastaven na neurčito. Téměř už přestával doufat. Bůh jej však zavedl k muži, který se měl stát jeho klíčem k vykoupení. *Tohle je důkaz*, myslí si, *důkaz*, že Bůh má pro něj plán.

Francouz se už zase směje. Je to k nesnesení. Grey se narovná v ramenou a otočí se, připravený zpražit ho pohledem, ale muž drží manželčinu ruku ve své a přitahuje si ji ke rtům tak nestoudně, jako kdyby tu byli sami. Henry cítí, jak mu plá- nou tváře, a pokusí se znovu zabořit do pohovky, ale pozdě.

„Ach, omlouvám se!“ vykřikne muž angličtinou obtěž- kanou přízvukem a Greyovi se ukloní. „Doufám, že lze muži prominout, že zapomněl v manželčině přítomnosti, co se sluší. Guillaume LaFontaine a má žena, madam Sophie LaFontaine.“

Grey se přinutí usmát a jen velice nepatrně přikývne. „Doktor Henry Grey,“ odpoví a pátrá v jejích tvářích po jakém- koliv náznaku výsměchu. Naučil se jej rozpoznávat: záškrub

rtu, pohled stranou. Jak si ti nudní šašci z Královské vědecké společnosti v Londýně vychutnávali jeho poníženi, a i když uprchl ze země, pohledům a vědoucím úsměvům uniknout nemohl. Jeho pád probíraly odborné časopisy po celém světě, zprávy doprovázené krutými kresbičkami se dostaly dokonce i do běžného tisku. Výrazy LaFontainových však neprozrazovaly, že by jim jeho jméno něco říkalo, a Grey se trochu uvolnil.

„Jistě se spřátelíme,“ pokračoval LaFontaine. „Předpokládám, že si budeme mít hodně o čem povídat. Má manželka ví, že se nemohu dočkat, až se seznámím s našimi spolecestujícími.“

Turisté, pomyslel si Grey s jistou dávkou opovržení. Zatracený Rostov se má s tou svojí knihou za co zodpovídat. Bez něj by zůstal tento vlak prostředkem pro skutečné cestovatele s jasným cílem, ne pro podobné bláhové hazardéry, kteří mají tolik peněz a času, že si musí najít nebezpečné způsoby, jak jimi plýtvat. Do vlaku nasedají jenom proto, aby nasbírali zážitky jako hezký dárek na památku, který si pověsí na zeď; aby se měli čím chlubit před přáteli. Vráť se domů ke svým pohodlným životům, do svých salonů a kaváren, téměř nedotčení divy, jichž se stali svědky. Grey je lituje a uvědomuje si, že je mu to příjemné.

„Já cestuji za účelem studia, pane,“ sdělí Francouzovi, „a obávám se, že na potěchu z konverzace nebudu mít mnoho času.“

„Ale no tak, doktore Greyi,“ nehodlá se vzdát LaFontaine, „jistě je v této pohybuující se pevnosti dostatek času na vše, co si přejeme. Kdy jindy se nám dostane tolika hodin a dní zbaivených jha dalších uměleckých galerií, dalších muzeí a soch nějakého dávno mrtvého sochaře, které si v žádném případě nemůžeme nechat ujít? Zbavili jsme se krutovlády rozho-

dování. V jaké restauraci bychom měli jíst dnes večer, drahá? Ach, už vím! Jaká požehnaná úleva!“

Grey se upjatě usměje. „Za to bychom skutečně měli být vděční. Nesmíme však zapomínat, kde jsme. Tuto cestu není radno brát na lehkou váhu.“

S postupujícím dopolednem se do pozorovacího vozu začnou trousit další cestující, i když některým stačí jeden pohled širokými okny na otevřenou oblohu a zase vycouvají. Objeví se kněz s železným křížem a růžencem v rukou. Vypadá utrápeně, postaví se k zadnímu oknu, prsty otáčí korálky růžence a bezpochyby hlasitěji, než je nutné, odříkává modlitbu.

Grey hádá, že kněz mluví rusky, a i když sám nerozumí ani slovo, intonace modlitby je mu stejně známá jako jeho vlastní liturgie doma. Stoupající a klesající sliby a prosby se kolem něj ovíjejí, zatímco nechávají Peking za sebou a putují teď mezi poli s tu a tam rozesetými farmami. Lidé na polích ustávají v práci a zírají. Někteří sundávají klobouky a sklánějí hlavy. Jiní dělají ve vzduchu znamení — tajemné, smůlu zahánějící symboly.

SPOLUCESTUJÍCÍ

Dítě vlaku je rychlé a chytré. Wej-wej nedorostla do takové výšky, do jaké si přála, a tak se pořád dokáže nacpat do těch nejmenších prostor a vyškrábat se do utajených koutů vlaku. Poznala všechna jeho tajemství: jak se prosmýknout kuchyňskými vagony a ukrást přitom horký knedlíček; jak se proplížit zahradnickým vozem, aniž by vyrušila nevrle slepice; jak se dostat k potrubí nebo drátům, když se něco pokazí (a že se to děje — častěji, než by si Společnost přála nebo by kdy odhalila investorům). Běží v rytmu vlaku, kolébá se a poskakuje, kličkuje úzkými chodbičkami podél stěn vagonů, vyhýbá se cestujícím, kteří mají stále ještě vratký krok, a nechává je zmatené za sebou. Zastavuje se jen, aby proklouzla do kuchyně třetí třídy a shrábla některému z ospalých kuchtíků přímo pod nosem hrst sušeného ovoce.

„Wej-Wej Čang, netvař se jako neviňátko, vím, že máš něco za lubem!“ Aňa Kašarina, kuchařka obstarávající třetí třídu, nikdy nespí. Wej-wej se otočí, rozpráhne paže a pokrčí rameny. Aňa ji počastuje svým věhlasným srdečným smíchem a ušetří jednomu z kuchtíků záhlavec. „Kdo pustil do mé hezké čisté kuchyně krysy, co? Příště si musíš dávat větší pozor!“

Wej-wej se vypaří dřív, než se jí kuchtíci můžou pomstít.

Mezi kuchyněmi první a třetí třídy je vmáčknutý prostor známý mezi železničáři jako předěl nebo někdy jízlivě jako

druhá třída. Wej-wej nikdy nedostala jasnou odpověď, proč je ve vlaku první a třetí třída, ale ne druhá. Rostov ve své knize tvrdí, že to původní architekti Společnosti neodhadli a došly jim peníze, ale většina posádky si stojí za tím, že prostě a jednoduše zapoměli. Ať už je tomu tak z jakéhokoliv důvodu, v Transsibiřském expresu existuje druhá třída jen v tomto oddělovacím prostoru, kam si chodí kuchaři a pomocníci z obou kuchyní odpočinout nebo se podělit o drby o cestujících. Prostor se vyznačuje nezvyklou neutralitou, je nadřazený dělení cestujících do tříd, jež platívá i pro zaměstnance, kteří je obsluhují. A přestože kuchař z první třídy prohlašuje, že jídlo z trojky se nehodí ani pro pouliční havěť, a Aňa Kašarina tvrdí, že jídlo v jedničce by nezasýtilo ani komára, ví se, že oba kuchaři sedávají na úzkých lavičkách v předělu, kde společně pijí čaj a beze spěchu mastí karty.

Posádka tu nachází krátký oddech od cestujících a Wej-wej je zvyklá nejdřív přitisknout ucho ke dveřím, než vstoupí. Co kdyby zaslechla něco z klepů, které pomáhají udržovat dlouhou cestu pěkně promazanou? Poslouchá.

„...co ale bude dělat? Podle nich si to dělá po svém už příliš dlouho.“

„Přejezd by ale neriskovala, nebo snad jo? Ne, jestli si myslí...“

„Zapomínáš, že nevnímá nebezpečí jako my. I v tom se pletou, když si myslí, že je úplně stejně vyděšená. Jí ale hlava takhle nefunguje.“

Dva ze stevardů, oba častí návštěvníci druhé třídy. Mluví o vlakvedoucí. Všichni o ní mluví stejně: napůl obdivně, napůl vyděšeně.

„Ohrozit ale všechny po tom, co posledně... To snad ani ona...“

„Myslíš?“

Hlasy stevardů se ozývají a zase mizí. Wej-wej si je představuje, jak se ohlíží přes rameno. Posádka tvrdí, že vlakvedoucí pozná, když se o ní někdo baví. Říká se, že se objeví za dveřmi dřív, než se nadějete. Vypráví se toho o ní tolik, že je těžké rozlišit, co je pravda a z čeho se stal vlakový folklor.

S jistotou vědí, že její lid pochází ze země, která se dnes nachází hned za Zdí, že pásli dobytek a jezdili na koních po travnatých pláních, dokud je přicházející změny nevyhnaly. Jejich zvířatům začala průsvitnět kůže, ptáci padali z nebe, semenáčky vyrážely ze země jako bubliny na vodě — příliš rychle, než aby to dávalo smysl, a rašily na nich neznámé listy. A tak se vlakvedoucí zas a znovu vrací do ztracené země svých předků, žene vlak přes zrádnou půdu a vyzývá Pustiny, aby se jí postavily.

Wej-wej má ale nejraději vyprávění o době, kdy byla vlakvedoucí mladá, o tom, jak si ostříhala vlasy a připojila se k posádce převlečená za kluka. Vyprávění o tom, jak se vypracovala na strojvůdkyni a své tajemství střežila tak dobře, že o něm nikdo neměl nejmenší tušení. Vyprávění o tom, jak se stala jednou z hrstky členů posádky Transsibiřského expresu a jak v den, kdy ji jmenovali vlakvedoucí, oznámila vedení Společnosti, že je žena, a jak z toho byli (říká se) v takovém šoku, že v době, kdy se vzpamatovali, už byla u vlaku. Její výstup na pozorovatelnu zachytili fotografové ze světového tisku, a tím pádem už vedení nemohlo vzít své rozhodnutí zpátky.

Wej-wej se ohlédne a napůl očekává, že se vlakvedoucí objeví a přečte jí myšlenky, jako to podle všeho dělávala pravidelně během jejího dětství, většinou když se Wej-wej přesně takto plížila a poslouchala za dveřmi. Chodba je ale prázdná a ona ucítí, jak ji bodlo zklamání. Tentokrát by ji pohled na blížící se vlakvedoucí potěšil.

„Říkám ti,“ vykládá jeden ze stevardů, „že je to špatné znamení. Měli nám dovolit udělit požehnání..“

Ticho. Čas na rozpačité šoupání nohou a znepokojené škrábání se na nose.

„Smolná, přesně taková tahle cesta je.“ Wej-wej slyší, jak si jeden ze stevardů plivl do dlaně a poklepal na železo okeních rámu. „A Společnost to ví, stejně jako to ví vlakvedoucí, i když nic neříká. Vědí, že to tak je.“

Wej-wej se odvrátí, nechce už nic slyšet. Požehnání je bezpečně vyprovází na cestu. Všichni členové posádky jeden po druhém pokropí svazkem vrbových větviček motor vodou a sledují, jak syčí a odpařuje se. Vodu mívají v sudu se sezónním ovocem a listím a s hlinou z nádraží, takže vlak s sebou veze buď půdu z Pekingu nebo z Moskvy, aby ho pomohla chránit před nepřívetivou zemí pod koly.

Ne však na této cestě. Na tuto cestu se vlak vypravil bez požehnání.

Společnosti se nikdy nezamlouvalo nic, co jí zavánělo pověřivostí nebo zpátečnictvím, až donedávna však existovalo rozpačité příměří. Posádka si mohla ponechat své malé rituály, ikony a bohy, jestliže byli ohledně nich diskrétní a jestliže cestujícím připadaly okouzující. Teď se však dozvěděli, že se situace změnila. S blížícím se novým stoletím cestující nechtějí mystiku, chtějí modernost. Společnost jim oznámila, že pro rituály už není napříště místo.

A tak si posádka stěžuje navzájem, že zakázané požehnání je jen další známkou toho, že mizerové v kancelářích nemají ponětí o tom, co vlak potřebuje, a není to pro tuhle cestu obzvláště zlé znamení? Neobjevilo se už dost dalších? Neviděli snad za denního světla v chrámu Pching-che bílou sovu? Nechtyli v řece dvouhlavou želvu s kresbou ve tvaru letícího ptáka na krunýři?

Dva z čerstvě přijatých nosičů dali přednost bezpečnější práci na jihovýchodní trati. Asistent stevarda ve trojce dal výpověď včera. Tvrdil, že má doma novorozence, nikomu se přitom nepodíval do očí. Bojoval se sebou, ale nedokázal s klidným svědomím znovu nastoupit do vlaku.

Wej-wej nikdy nezažila, že by se nekonalo požehnání. Jeho absence je jako tíha, která všechny táhne dolů. Když si Wej-wej kouše nehty, nejsou cítit po hlíně.

Třetí třída páchne potem a úzkostí, jídlo se už začalo kazit. Má dva lůžkové vozy, v každém je třicet paland uspořádaných do bloků po třech. Oba vagony jsou plné a vydýchané. Společnost snížila cenu jízenek z obavy, že se cestující rozhodnou raději neodjet. Mnozí však chtějí cestu zoufale podniknout nebezpečí navzdory. Když Wej-wej prochází, natahují se po ní, aby ji chytili za sako: „Kde jsou toalety, kde je voda, jak tohle funguje?“ Jejich otázky jsou stejně netrpělivé a otravné jako jejich šátrající ruce. Wej-wej ví, že se ve skutečnosti ptají: „*Je to bezpečné? Rozhodli jsme se správně?*“ a ona jim nemůže dát odpověď, kterou chtějí.

V prvním ze dvou vagonů se choulí osamělí cestující nebo dvojice, balí se do svých obav jako do pláště. Ve druhém už se však stihlo vytvořit malé společenství: žena nechává kolovat rudé bonbony obalené v cukru; dva obchodníci rozdávají bambusové karty a dělí se o flekatou stříbrnou placatku; mladý kněz svírající v prstech šňůrku s dřevěnými korálky předcítá nahlas z knihy vázané v kůži v jazyce, jež Wej-wej nepoznává.

Nikdo se nedívá z oken.

Nikdo s výjimkou muže s nezkrotnou kudrnatou stříbrnou kšticí, který si poskládal dlouhé končetiny na jedno ze sedátek, jež se dají na jedné straně vagonu vytáhnout ze stěny.

Dívá se ven tak soustředěně, až se zdá, že vůbec nevnímá ostatní cestující prodírající se kolem něj. Po zádech kabátu mu stékají kapky čaje a nad hlavou mu putují tácy s jídlem.

„Pane profesore?“ osloví ho Wej-wej rusky a dotkne se jeho ramene. Otočí se k ní, jako kdyby ho opařila, když však vzhledne a spatří ji, rozlije se mu po tváři úsměv, vrásky se mu prohloubí a sevře ji v nemotorném objetí. Zaplaví ji vlna úlevy. Alespoň něco se nezměnilo. Dokonce i po tom všem, co se stalo, zůstaly některé věci na svém místě.

Profesor není skutečný profesor, přestože vypadá přesně tak, jak si profesora představuje. Jakmile byla dost velká, vzal ji pod svá křídla s tím, že se jí dostane řádného vzdělání, „vzhledem k tomu, že se nezdá, že by ti kdokoliv z posádky nějaké obstarával“. Poukazovala na to, že topiči a strojníci, stevardi a nosiči a dokonce i sama vlakvedoucí byli podle všeho přesvědčení, že by měla znát každý centimetr vlaku a měla by o něm vědět absolutně všechno. „Vzdělání s *knihami*,“ doplnil Profesor.

Pokud věděla, neměl nikdy dost prostředků na to, aby mohl sám studovat, neboť celý život utrácel veškeré peníze za jízdenky na vlak, aby mohl pozorovat okolní krajinu. Členové Sdružení pro studium změn Velké Sibiře — známější jako Sdružení Pustin — vlakem jezdívali často. Posádka k nim chovala jistou náklonnost, neboť vnímala jejich společný zájem. Poněkud lítostivě nicméně nahlížela na učence, kteří Velkou Sibiř zkoumali pouze z knih a trvali pak na tom, že sami nějaké napíší, a jejich Pustiny tak tvořily jen papírové lesy a inkoustové řeky, stejně křehké jako ti učenci.

Profesor však v podstatě patřil k lidem vlaku a na rozdíl od některých jiných členů Sdružení vyplňoval svůj čaj i jinými zájmy. Naučil se čínsky, s čímž mu Wej-wej občas

pomáhala, a dokázal se domluvit, být nemelodicky a s přízvukem, který v ní pokaždé vzbudil představu o sebe se otírajících rezivějících pánví.

„Nechtěl jste tu studovat?“ zeptala se ho kdysi, když stánu před velkou kamennou budovou, k níž ji zavedl během jednoho z jejich pobytů v Moskvě. Wej-wej zmátlo, když jí pověděl, že tohle je místo, kam lidé odcházejí studovat svět, protože mělo tak vysoké a silné zdi, jako kdyby se snažilo svět spíš udržet venku. Sledovali, jak dovnitř proudí mladíci s knihami v podpaží, se zvednutými límci a nadouvajícími se kabáty, a Wej-wej přemítala, jak je možné, že se nebojí, že je všechn ten kámen nad jejich hlavami rozmačká. Profesor se ale jen smál a rozhodil ruce. „K čemu nám ty zaprášené učebny jsou?“ Přesně to říkával pokaždé ve vlaku: „Tohle všechno,“ opakoval a užasle se rozpráhoval, aby do náručí pojal veškerou venkovní krajinu, „tohle všechno je naše.“

„Dítě!“ zvolá a drží ji od sebe na délku paže, jako kdyby si ji chtěl pořádně prohlédnout. „Říkal jsem si, kdy nás potíš svou přítomností. Ptal jsem se sám sebe: ‚Je pro trojku příliš důležitá? Uteklo už tolik času, že zapoměla na staré přátele?‘“

„Můžete si za to sám,“ namítla Wej-wej. „Jsem teď tak vzdělaná, že si mezi vším tím odpovídáním na otázky vyšetřím sotva chvíli. Dokonce i kartograf trvá na tom, že se musí ohledně nových map poradit se mnou.“

Profesor si teatrálně odkašle. „Ach, kéž by to byla pravda.“

Wej-wej se na něj naoko zamračí. Navzdory všem jeho snahám se z ní nikdy nestala dobrá studentka. Byla příliš neklidná, příliš snadno ztrácela pozornost. „Je pravda, že jsem toho měla hodně,“ poví mu. „Část posádky se nevrátila a Společnost nám všem naložila dvakrát tolik práce.“

A pak jsou tu jako vždycky nepříjemní cestující, s nimiž je potřeba se vypořádat, a někteří jsou obzvláště velký oříšek.“

„Určitě si s nimi se všemi poradíš poctivě a spravedlivě. Kdyby ses ale bývala lépe učila, mohli tě povýšit a nemusela jsi mít podobné potížitelky na starost.“

Wej-wej to ignoruje, stejně jako to, jak mu cukají koutky. „A vaše práce? Daří se vám?“ Prohodí to nenuceným tónem, ale pečlivě ho přitom sleduje.

Neodpoví hned, odvrátí se, aby se podíval z okna na ubíhající travnaté plochy. „Myslím, že stařec jako já si zaslouží čas od času oddech,“ odpoví nakonec. „Po tom všem, co se stalo.“

Vzhlédne k ní. Než Wej-wej stihne cokoliv dodat, ztuhne. Sleduje jeho zrak ke dveřím, v nichž stojí dvojice mužů a pohledem přejíždí po vagonu. Mají na sobě černé fraky, které by ve správném světle mohly vypadat jako křídla.

„Ach,“ vydechne Profesor tiše. „Naši vlastní ptáci nosící smůlu.“

Předchází je klapot černých, vyleštěných bot v evropském stylu s přezkami. Je to jejich jediný výrazný prvek: od nohou výš jsou stejně nevýrazní jako všichni ostatní zaměstnanci Společnosti ve svých černých oblecích, brýlích s tenkými obroučkami a s vážnými úsměvy.

Li Chuang-ťin a Leonid Petrov jsou oficiálně poradci, posádka jim ale říká Vrány. Pohybují se ve dvojici jako všichni poradci Společnosti — jeden z Číny, jeden z Ruska; na tuto rovnováhu londýnští ředitelé velice obezřetně dbají. Mluví suchou, rozvláchnou angličtinou Společnosti, takže Wej-wej zapomíná, o čem mluvili na začátku věty, dřív než se dostanou na konec. Vrány chrastí lesklými přezkami a klovdají do vlaku a jeho posádky. Dokonce ani vlakvedoucí je

nedokáže udržet stranou, i když Wej-wej vidí, že se jim ani trochu nelíbí, s jak ledovou slušností je sleduje pohledem stejně mrazivým jako oni ji.

Jednou, když se Wej-wej uprostřed cesty hnala chodbami a snažila se mezi dveřmi zadržet dech (hrála si na to, že se jedovatý vzduch Pustin dostal do vlaku), vrazila přímo do jedné z Vran. Odklopýtala vzad a on ji chytil za rameno, aby mohla znovu získat rovnováhu.

„Kampak se tak ženeš?“ Připadal jí neskutečně vysoký a za brýlemi, jež jí vracely jen její vlastní odraz, mu nedokázala rozeznat oči. Vždycky dělala všechno pro to, aby se Vránám vyhnula. Nedokázala říct proč, ale jejich zdvojenost jí naháněla strach. Teď tu ale byl jen jeden z nich a ji najednou napadlo, že se mu z těla oddělí jeho dvojče docela jako další končetina.

Sehnul se s rukama opřenýma o kolena a zazubil se na ni. Ten úsměv ji vyděsil víc než jakýkoliv výbuch vzteku některého stevarda. „To se na to podívejme, jsi dítě vlaku, nebo dítě Pustin, když tu takhle lítáš? Jsi členka Společnosti a musíš se podle toho chovat.“

Zírala na něj neschopná slova.

„Co se stane s těmi, kdo nedodrží naše zásady?“ Odvedl ji k nejbližším dveřím vedoucím do těsného prostoru oddělujícího chodbu od venkovních dveří. Vytáhl těžký svazek klíčů a odemkl vnitřní dveře. Prostor za nimi byl akorát tak velký, aby se do něj vešli dva lidé. Zavřel za nimi a odemkl dveře vedoucí ven. Držel jí ruku na zátylku. Okýnkem viděla uhánějící tundru a pod trávou probleskující bílé kosti. Strčil ji blíž ke dveřím a natáhl se po madle vnějších dveří. Uniklo jí zoufale zadržované vyděšené vyjeknutí.

Odstoupil ode dveří, ale nepouštěl ji a dál ji nutil dívat se z okna. „Necháváme je venku, kam patří.“

Občas, když dveře míjí, ji sevře úplně stejná hrůza a po každé se jí uleví, když Vrány zůstanou v Moskvě nebo v Pekingu a k posádce se na cestě nepřipojí. V posledních letech je však jejich přítomnost s tím, jak Společnost trvá na častějších cestách, čím dál běžnější. Wej-wej si všimla, že i přesto se pořád pohybují nejistě a nedokážou zkoordinovat krok s pohybem vlaku. Musíte s koleji spolupracovat, ne s nimi bojovat — to ví každý železničář.

Teď procházejí kolem řady paland, usmívají se a kývají na cestující. Pan Petrov (trvají na oslovení *pan*, jako kdyby byla jejich jména příliš slabá na to, aby obstála sama) se dokonce skloní, aby pocuchal vlasy chlapci, jenž ho lhostejně sleduje. Wej-wej protočí oči. Vidí, že se nezdrží dlouho. Zamíří do jedničky, aby se promísili s cestujícími, kterým dává Společnost přednost a kteří lépe odpovídají představě, již o sobě sami mají.

„Snaž se, aby to nevypadalo jako příliš okatý pokus o uhrnutí,“ zamumlá Profesor.

Ona však nedokáže vyhladit rysy tváře do masky, jež se Společnosti zamlouvá.

Když se muži dostanou do poloviny vozu, narovná se v ramenou a cítí, jak Profesor vedle ní ztuhl. Vrány jí bezděčně pokynou. „Jsme rádi, že se k nám náš nejvěrnější cestovatel opět připojil,“ obrátí se pan Li na Profesora. „Doneslo se k nám, že v poslední době došlo ve Sdružení k jistým neshodám. Doufáme, že už se vše vyřešilo?“

Profesor se neurčitě usměje a přes brýle na ně krátkozrace zamžourá, hotové ztělesnění neškodného akademika. „Ach, neshody jsou živnou půdou vědeckého diskursu, není-liž pravda?“

„Jistě, samozřejmě že ano.“ Vrány mu úsměv oplatí.

„Co myslel těmi neshodami?“ chce vědět Wej-wej, když odejdou, ale Profesor jen zavrtí hlavou.

„Teď ne,“ odvětlí tiše a zadívá se dál vagonem, jako kdyby čekal, že uvidí Vrány hrnouce se zpět.

Wej-wej čeká na další vysvětlení, Profesorovi se ale zjevně nechce mluvit.

Posádka říká, že vrána značí hřích. Když začaly změny, byly vrány jedinými ptáky, kteří létali přes Zeď a žrali mršiny ve změněné zemi. Vracívali se s cetkami a zářivými kamínky v pařátech. Proto po nich lidé na severu Číny házejí kameny; jsou pošpiněné.

V dětství si představovala, jak zaměstnanci Společnosti létají. Věřila, že se jim z černé látky na sakách mohou rozvinout křídla a že se mohou vznést do vzduchu docela jako stínoví ptáci v Pustinách. Že pak otevírají ústa, volají na sebe úsečnou, nepořádnou angličtinou a v pařátech drží všechny hříchy vlaku jako kámen tak tvrdý a zářivý, že z něj až bolí oči.

ZEĎ

V salonním voze panuje vedro a mačká se tu na sebe spousta těl. Ve vzduchu se vznáší parfém a ulpívá Marije v hrdle. Je tu příliš materiálu, příliš hedvábí a sametu. Látky ji dusí.

Cestující první třídy se sešli, aby oslavili průjezd Zdí — jak velí tradice — přípitkem. Za jasných dní je možné ji poprvé zahlédnout pouhých osmdesát kilometrů od hlavního města.

Doneslo se k ní, že navzdory pobídkám je v první třídě o poznání méně cestujících než obvykle, přesto jí to tu připadá přečpané. Dámy si před obličejí mávají vějíři, pánové v naškrobených košilích zapnutých až ke krku mají tváře zrudlé horkem a kořeněným destilátem, který stevardi roznášejí na stříbrných podnosech. Marija si usrkne a zašklebí se.

„Už měsíce nejsou schopní dovézt pořádnou ruskou vodku,“ prohlásí hraběnka rozvalující se na trůnu z polštářků jako drobná, popudlivá vládkyně na dvoře malinkého národa. „Obávám se, že nám tohle musí stačit.“ Zavrtí hlavou. „A že máme před sebou náročnou cestu. Zahlédla jsem večerní menu a nebyl to povzbudivý pohled. Chuděra Vera tvrdí, že její trávení už žádnou další podivnou zeleninu nesnese.“

Vera stiskne rty a mlčky přikývne na souhlas.

Marija pátrá po příhodné odpovědi, ale žádnou nenajde. Je to už dlouho, co se naposledy ocitla mezi tolika cizími lidmi. Vedle jasného peří všech těch mužů a žen kolem si

poprvé uvědomí, jak nudné má šaty. Nedokáže zahnat pocit, že se jí její prolhanost musí zrcadlit ve tváři, že tahle druhá Marija z ní sklouzne jako špatně padnoucí kabát.

Anna Michajlovna ale vypadá vyrovnaně, prohlíží si dvůr kritickým okem a její neutuchající komentář působí uklidňujícím dojmem. Vyžaduje od Mariji jen to, aby poslouchala a tu a tam zamručela na souhlas. Nebožtík manžel sloužil jako velvyslanec, vysvětluje hraběnka. „Byla to ale práce jeho otce. Kdyby si mohl vybrat, prožil by celý život v petrohradských bažinách. Teprve teď, po jeho smrti, můžu cestovat čistě pro potěšení.“ Marija si uvědomí, že si hraběnka uchovala spoustu vlastností nezbytných pro život v diplomatických službách včetně zášti vůči bližním.

„A *tamten* muž s novinami je obchodník hedvábím, nesmírně bohatý díky právě tomuto vlaku, jak jinak. Zapomněla jsem, jak se jmenuje, ta čínská jména jsou tak podivná. Doslechla jsem se, že tu má jakýsi džentlmen naprosto úžasné jméno Oresto Daud a že je ze *Zanzibaru*. Přiznávám, že jsem si myslela, že je to vymyšlené místo, a Vera mě musela ujistit o opaku. Ach a Herr Schenk, támhle, velice kulatý, velice rudý, bankovníctví nebo tak něco. Seznámila jsem se s ním na ambasádě v Kalkatě.“

„V Dillí,“ opraví ji Vera.

„Přesně tak. Úmorný člověk, uvidíte. Tak nezajímavý, až jsem kvůli němu zapomněla na celé město. Předstírej, že jsi omdlela, Vero, jestli se přiblíží, prosím.“

Vera přikývne.

Jak jsou všichni klidní, myslí si Marija, *obchodníci a šlechtici*. Nedívají se z okna na blížící se Zed', jen na sebe navzájem nebo tu a tam do pozlaceného zrcadla nad barem.

„Ve prospěch Herr Schenka je třeba říct, že je navíc velmi bohatý,“ pokračuje Anna Michajlovna zamyšleně.

Pochopitelně, kdo jiný by se na tuto cestu vydával? *Velmi bohatí lidé si nekupují jen panství a pěkné cetky*, uvažuje Marija, *kupují si jistotu*. Kupují si přesvědčení, že pro ně tato cesta neskrývá žádné nebezpečí. Tu důvěru jim závidí.

„Jestliže je bohatý, nic ho nenutí být navíc ještě zajímavý,“ konstatuje Marija a snaží se ignorovat hranou lehkost, jež jí zaznívá v hlase. „Navíc jsem se doslechla, že přehnaná představitost je na této trati ke škodě.“

„Svatá pravda,“ přitaká hraběnka. „A co vy, drahoušku? Cestujete sama v tak mladém věku...“ Upře na Mariju zkoumavý pohled.

„Vracím se domů do Petrohradu. Manžel i rodiče mi zemřeli... epidemie cholery...“ Zadívá se na podlahu, lži jí tíží jako závaží.

„Ale ne, to mě moc mrzí. Nemusíte o tom mluvit, jestli je vám to nepříjemné.“ Hraběnka se k ní nakloní a poplácá ji po ruce. Připomíná Marije petrohradské přítelkyně její babičky, vdovy zahalené v černé, které se živily neštěstím, vdechovaly ho docela jako čerstvý mořský vzduch prosycený příslibem omlazení. „Nemějte pocit, že je nutné, abyste o takto bolestivých věcech mluvila.“

Přesto je zjevné, že hraběnka touží po tom, aby pokračovala, a tak Marija vyhrkne: „A tamten džentlmen?“ Kývne na muže, jehož viděla před odjezdem spílat nosičům. Hovoří s pohlednou mladou dvojicí; spíše si ale povídají muži a mladá dáma si podpírá bradu rukou a dívá se ven.

„To je neblaze proslulý doktor Henry Grey,“ vysvětluje hraběnka tišeji, v hlase se jí však ozývá uspokojení. „Chudák, člověk si nemůže pomoci a musí ho do jisté míry litovat. Tihle muži vědy snášejí škraloupy na své pověsti velice špatně.“

Hraběnka vysvětluje, že o té události informoval s určitým škodolibým pobavením tisk. Ukázalo se, že slavný objev

doktora Greye — fosílie, již našel uvnitř mrtvého tuleně na anglické pláži, fosílie, která dokonale znázorňovala dítě schoulené úplně jako v děložce a která dle jeho tvrzení dokazovala, že v sobě zvířata obsahují plány případné evoluce do nejdokonalejší formy, člověka — je úplně mylný. To, o čem tvrdil, že je lidské mládě, byla ve skutečnosti stočená forma pradávného mořského tvora, jenž uvízl ve vápencovém útesu a omylem jej spolkl nevinný tuleň. Všechna tvrzení doktora Greye se halasně a všem na očích sesypala. Francouz Girard, který je nesmírně pyšný na svou teorii o evoluci druhů, se mu vysmíval na pódiu Pařížského institutu. „Kdo by si mohl splést kraba s dítětem? Jedině Angličan!“

Marija s mužem cítí jistou spřízněnost. Ví, jaké to je, ztratit pověst a s ní i živobytí.

„Myslím, že má namířeno na výstavu,“ pokračuje hraběnka. „Můžeme jen s napětím očekávat, co by mohl předvést. Co třeba mořskou pannu na důkaz, že jsme kdysi dýchali pod vodou?“ Pobavená vlastním vtípem poklepe Veru po paži vějířem. Vera se svědomitě usměje. „Chystáte se tam také?“ zeptá se hraběnka Mariji.

„Kam?“

„Na Moskevskou výstavu, drahá.“ Teď je s klepnutím vějířem na řadě Marija. „Celá budova, *palác*, postavený ze skla! Mně to připadá poněkud pošetilé, ale nikdo netuší, s čím lidé přijdou příště, a jsou určitě i horší způsoby, jak dát najevo, jak chytří všichni jsme.“

Marija se kousne do rtu. „Jistě, těším se, až se tam podívám.“ Uleví se jí, když hraběnčinu pozornost zaujme něco jiného.

Dostali se tak blízko Zdi, že vidí, jak se zvedá na obzoru. Cimbuří na vrcholku se tyčí proti nebi a vypadá jako domov

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Průvodce obezřetného cestovatele Pustinami.

Pokud se Vám ukáзка líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.